

idanl

📅 12/03/12--23:06: [שעות באוטופני 11](#) 0 👍 0 🗨️ 📄 ☰

"מסע לשוקום בעקבות הרומן "לא לישון לעולם"

[* [אוטופני](#) - נמל התעופה הבינלאומי של בוקרשט]
** ["לא לישון לעולם"](#), יצירת המופת של הסופר ההולנדי וילם פרדריק הרמנס, זכתה לתרגום עברי משובח בידי רן הכהן בשנה שעברה, בהוצאת "מחברות לספרות" של כנרת, זמורה-ביתן דביר]

את הבוקר האחרון שלי בבוקרשט אני מעביר בעצלתיים. יורד לארוחת בוקר ב-8 וחצי (בעצם עולה, החדר שלי בקומת מרתף), מתיישב ליד אחד מארבעת השולחנות שבחדר האוכל הקטנטן, מביט בצלחת שעליה פרושה מפית לבנה צופנת סוד. מה יש מתחתיה? לא צפויים הפתעות גדולות, ובכל זאת, הנוהג המקומי הזה מצליח לעורר את סקרנותי בכל בוקר מחדש. אני מסיר את המפית. מתחתיה מסודרים, כקרניים שיוצאות ממרכז הצלחת: רצועת מלפפון, שתי פרוסות נקניק, שתי רצועות גבינה צהובה. באמצע הצלחת, השמש ששולחת את קרני המזון לכל כיוון – עגבניית שרי בודדת. זאת ההקצבה, אין מזנון פתוח.

מן המטבחון יוצאת אישה ושואלת אותי כמה טוסטים אני רוצה. "שניים", אני עונה, ומיד בוש על החזירות שלי. אני ניגש למזוג לי שתיה חמה. תה, כמוכן. לא מתקרב לקפה. באופן עקרוני, אני מעדיף תה דפוק על קפה דפוק.

הטיסה שלי ב-1:20:1 בצהריים. יש זמן.

מסיים לאכול. חוזר לחדר, סוגר את הטרולי הארוז-כבר, יוצא מהחדר, מחליף כמה מלים עם פקידת הקבלה (אותה אשה מהמטבחון, רק בלי סינר), מבקש שיזמינו לי מונית לעשר ורבע. זה יאפשר לי מרווח הגון של שעתיים וחצי בנמל התעופה, לפני שעת הטיסה. את השעה שנותרה עד לנסיעה אני מבלה במעין מרפסת מוגבהת מעל הכניסה ל"בד אנד ברקפסט" הזה. הכנס הסתיים אתמול, כבר נפרדתי משאר המשתתפים, בבוקר ביצעתי את טקס "השמדת תקצירי ההרצאות המשעממות". הכל מוכן.

אני יוצא למרפסת. כבר חם בבוקרשט, אני לובש בגדים קצרים וסנדלים. מתיישב ופותח את הספר שהתחלתי לקרוא ביומיים האחרונים: "לא לישון לעולם", מאת הסופר ההולנדי וילם פרדריק הרמנס.

נכנסתי חזק לספר הזה. עוד אין לי מושג כמה חזק. תקציר העלילה: הגיבור, אלפרד, סטודנט לגיאולוגיה, יוצא בחברת שלושה סטודנטים נוספים במשלחת מחקר למחוז פינמרק שבצפון נורבגיה, כשבלבו תשוקה יחידה: למצוא שרידי מטאוריטים ולזכות בתהילת עולם. מן הרגע הראשון, הכל משתבש. הוא אינו מצליח להשיג את תצלומי האוויר של האזור, כלי הכרחי לעבודתו, ונאלץ לצאת בלעדיהם; תנאי השטח הקשים, היתושים שעוקצים אותו בלי הרף, כושרו הגופני הירוד, ובעיקר – חוסר יכולתו לישון במקום שהשמש אינה שוקעת בו. הוא נתקף חרדות, קנאה יוקדת בחבריו המאומנים במסעות כאלה ובושה בעצמו, ספקות גדלים והולכים בעצם התכלית של המחקר המדעי, ביכולת להכיר את המציאות, ובניסיון הנואש להשאיר חותם משלך בעולם שימשיך להתקיים אחריו.

אני כל כך שקוע בקריאה שאיני שומע את צפירת המונית מבחוץ. פקידת הקבלה יוצאת אל המרפסת ומסמנת לי שהמונית הגיעה. אני ממנה לרדת למטה (אצבע בעמוד שהפסקתי לקרוא), נכנס למונית, מנהל דיאלוג קצר ובלתי מובן לחלוטין (לי וגם לו) עם נהג המונית, שבסופו מזדקרת המילה airport, הנהונים נמרצים, וחוזר לשקוע בספר.

המונית נעצרת. אני מרים את הראש. הגענו לשדה התעופה אוטופני של בוקרשט. המונה מראה 28 ליי. אני נותן לנהג שטר של 50, ומקבל רק 10 ליי עודף. עכשיו אני מביט בו במבט שהתרגום האוניברסלי שלו הוא "אה, מה נסגר עם העודף?" (בליווי כף יד ימין, שמסתובבת קלות למעלה); הוא מחזיר לי מבט שהתרגום שלו "אל תדאג, הוא בידיים טובות" (הראש נמשך קצת לאחור, וחוזר לאיטו קדימה). אני מקבל את עצתו ויוצא מהמונית. נכנס לאולם הטיסות היוצאות, נעמד מול הלוח האלקטרוני.

בשעה 1:20 יש שתי טיסות יוצאות, אבל אף אחת מהן לא של "אל על", ואף אחת לא לישראל. אוי. הריאות שלי שורקות פנימה. אכן ניתקת בחזה ומתחילה להידרדר במורד הבטן. עיני משוטטות על הלוח. בשעה 10:45 יש טיסה לישראל, של "אל על", ויש לידה הבהוב באדום. מוזר, בדיוק אותו מספר טיסה שלי.

אני מסתכל על השעון. השעה 10:41. פאק.

"כמעט בלי נשימה אני נתקל במעקה / אור שקיעה גדול בסנורים אותי מכה".

אני רץ לכיוון דוכני הצ'ק-אין של הטיסה הזאת. הם כבר לא מאוישים. נטפל לפקידה של דוכן סמוך, והיא מפנה אותי אל נציגות "אל על", ממש ממול. אני סב על עקביי, עכשיו כבר מקרטע בטירוף עם הטרולי (אף פעם, אף פעם אל תסובב טרולי בזווית חדה מדי), שולף את הכרטיס, דוחף אותו מתחת לזכוכית ומלעלע כל מיני אישומים מבולבלים על זמני טיסות לא מתואמים. המצב חמור; אני בקריסה קוגניטיבית גמורה, ולא מצליח אפילו להבין את עצמי.

הפקידה דווקא מבינה. היא מצביעה על זמני הטיסה: "1:20 זאת שעת הנחיתה, אדוני, לא ההמראה. המטוס ממריא עכשיו". מבעד למסך הפאניקה אני מצליח להבין שדפקתי כאן פאדיחה נוראית, להגיע לשדה התעופה בזמן הנחיתה במקום בזמן ההמראה, ועכשיו מוחי דוהר הלך ושוב בין שתי אופציות למיזעור הנזק התדמיתי. האחת, להביא לתשומת ליבה של הפקידה שהמראה ונחיתה הם מושגים יחסיים ונורא מבלבלים, והשנייה, להפציר באיומים שיעלו אותי כבר למטוס שאו-טו-טו ממריא. לחץ הזמן מכריע לטובת האופציה השנייה, אבל הפקידה פוערת עיניים נדהמות: "עכשיו? אדוני, המטוס על המסלול. אי אפשר להעלות אותך". "אולי תתקשרי?" "אין לי קשר עם הקפטן" (כן, אה? אז תדעי שהטמנתי במטוס פצצה. עכשיו כבר יש לך קשר איתו? מה זה? את לא שומעת מונולוגים פנימיים שלי? מצטער, אני לא פותח יותר את הפה, רק שטויות יוצאות ממנו בדקות האחרונות).

אני מביט מסביב, מחפש קיר להטיח בו את ראשי. אין שום קיר, הכל חלל פתוח. רק מחיצת הזכוכית שביני לבין הפקידה. לנפץ או לא? בינתיים נעמדים בתוך ראשי, במסדר מנטלי, כל מי שיכולים לפרוק ממני את האשמה הגרוטסקית הזאת. אולי הכרטיס לא היה ברור, אולי השיחה שניהלתי עם הארץ וזמן הנחיתה הזכר בה שוב ושוב, אולי העייפות. לא, המסדר מתפוגג בן רגע, נותר ממנו רק אד לבן, שמתעקל לצורת אותיות, והוא כותב באוויר את המלים: אַתָּה אֲדִיּוֹט (הוא גם מנקד, כי הוא מדבר עם אדיוט).

"אני אבדוק אם אפשר לשים אותך על טיסת ערב, אדוני". הו, מוצא אחרון. שתי דקות מתוחות חולפות. בינתיים נכנס לדוכן מאחוריה גבר גדל-גוף, מזיע, לובש אפוד זוהר. כנראה הגיע מהמסלול עכשיו. הוא מהנהן בידענות, כמי שכבר ראה הכל. מצביע על השעון, אומר לי באנגלית רצוצה "האף אאוור ביפור...". כן, גם אני יודע שלו הגעתי חצי שעה קודם לכן היה עוד סיכוי להעלות אותי על הטיסה. אבל אז, אדוני הצהוב והמוטף, איך היינו נהנים מכל הממליגה הזאת?

הממליגה הזאת.

יש מקום. הטיסה ב-21:45. אני מציץ בשעון: השעה 10:45 בדיוק. המטוס שהייתי אמור להיות עליו ממריא עכשיו בשאגה. ולי יש 11 שעות להעביר, למסמס, להרוג ולקבור בשדה התעופה אוטופני של בוקרשט.

האמרה הזאת, "על טעויות משלמים", אף פעם לא סבלתי אותה. לא כי אני חושב שהיא לא צודקת, אלא בגלל האכיפה הסלקטיבית שלה. איכשהו, על טעויות של אחרים תמיד אני משלם, ועל טעויות שלי – גם. למה אף אחד אף פעם לא משלם במקומי על הטעויות שלי?

אני מסתכל סביב. האולם קטן להפתיע, אולי 100 מטר רוחב על 40 מטר אורך. שתי קומות, מסעדה אחת, שני בתי קפה, באר, דוכן עיתונים, וגם חדר תפילה קטן. בקומה

התחנתונה אין כסאות. אני עולה לקומה השניה, שם מסודרים הכסאות בשורה ארוכה לכל רוחב הקומה. אני בוחר כיסא באזור שקט ומתיישב.

11 שעות באוטופני. זה הזמן לחזור לאלפרד והמסע שלו בפנימק.

"אני הולך אחריהם בגב כפוף, בהתחלה עד שקרסולי שוקעים בבוץ, אחר כך מניח בזהירות את כפות רגלי על התלולית העיסיתית. המצלמה ותיק המפות התלויים על צווארי נחבטים בבטני עם כל פסיעה. כשאני רוצה להביט למרחק, עלי להרים את הראש במבוכה כמו חפרפרת או חיה דומה שלא נבראה אלא כדי לכבוש תמיד את עיניה בקרקע. אני חש איך צדעי מתנפחים ודמי הולם כמו פטיש בכאב הראש שבתוך גולגלתי. אני מסיט כלפי מטה את הרשת של הכובע ורואה את הנוף מבעד לערפל הירוק של רשת היתושים" (עמ' 110).

אלפרד הוא אדם מודרני ארכיטיפי; כל אחד ואחת ימצאו בו את עצמם, לפחות בתקופה כלשהי בחייהם. הוא חי בשסע תמידי, שבמהלך המסע הולך ומתחוויר לו בבהירות אכזרית: לחיים שהוא חפץ לעצמו (חיפוש מטאוריטים) הוא אינו מוכשר, ובחיים שהוא מוכשר להם (הצטיינות בבחינות באוניברסיטה) הוא אינו חפץ. בפנימק, הצפון הרחוק של נורבגיה, הרחק ממישורי הולנד מולדתו, באור הצפוני שאינו כבה לעולם, הוא משוטט כחרק מתחת לזכוכית מגדלת; כל פגמי אופיו וחיו מצטיירים לעיניו בחיות מבהילה.

גם בשדות תעופה האור אינו כבה לעולם. גם בהם אין מרגוע לעין ולנפש, השינה מהם והלאה.

אני סוגר את הספר ויוצא לשיטוט נוסף. הטרולי נגרר מאחורי בציינות. כבר שעת צהריים, השמש מחממת את האולם דרך החלונות הגדולים, ואין מיזוג אוויר. בערך 20 איש עומדים בכניסה לאולם, מזוודות לרגליהם, ותולים עיניים מצפות בלוח האלקטרוני, שיוזיל לבשר להם לאיזה דוכן עליהם לסור כדי לעשות צ'ק-אין. כשעומדים מולם יש פיתוי עז להרים מבט לכיוון שכולם מביטים אליו, כמו שבאמצע הרחוב אתה רואה פתאום את כל העוברים ושבים מביטים לנקודה מסוימת בשמיים. אני נאבק בגבורה בפיתוי הזה; גם ברחוב, כשה קורה, אני מסרב להרים מבט. אם כולם מביטים למעלה, מישהו צריך לעמוד על המשמר למטה, לא?

עכשיו פוקדות אותי מחשבות לא סדורות על היחס בין המבט לבחירה. להביט, ורק אז לבחור על בסיס מה שראית, או שמא לבחור ראשית במה להביט, ורק אז להפנות את המבט? כשאני חושב עוד קצת על ההשלכות של הדילמה הזאת, הן נראות לי מפחידות. עדיף להמשיך לשוטט.

אני שומע עברית מרחוק. צעקות, כמובן. טיול מאורגן של ישראלים פושט על האולם, משגר הוראות והמלצות מקצה אל קצה. אני מחפש פינה רחוקה ומתיישב, פותח ספר אקדמי ומנסה לצלול לתוכו. זה עובד לכמה זמן. אבל הריכוז שלי מופר כשהספסל מתחיל להזדעזע קצובות. אני מרים את הראש. שני כסאות לידי, יושבת יפאנית עם רגלים משוכלות, ומנענעת נמרצות את הרגל העליונה. מעלה מטה, מעלה מטה. אני פולט נשיפה ונשען לאחור. הבטן שלי מקרקרת, אני קם משם.

מסעדה. סוג של. אני סוקר את מגשי המזון, ואחרי התלבטות שנדמית כנצח (מסמן לכל מי שמאחורי ההמשך ולהתקדם), אני בוחר בשניצל ופירה. אחת-שתיים-שלוש, ובאץ! השניצל נחת על הפירה. ממש כמו בישראל. איחס, השניצלים האלה עם התחתית הרטובה. אלפרד נאלץ לאכול קרקרים שבדיים רטובים אחרי שמעד ונפל לנהר. בכל זאת מצבי טוב יותר, הבגדים שלי עדיין יבשים. אני תופס שולחן ליד חלון שנסקף ממנו מסלול המראה. הארוחה הזאת דומה לכל הארוחות שאכלתי ברומניה: הבשר פושר, הסכין לא חותך, וכמו בבדיחה של וודי אלן, המנות קטנות מדי.

עכשיו לנמנם, לפחות לשים את הראש. איפה? משוטט עד קצה המסדרון, מוצא פינה מרוחקת (אני שם לב שבשדות תעופה אני נמשך תמיד לפינות הקיצון של האולם), ומשתרע על הרצפה. אחרי דקה מתחילה לכאוב לי עצם הזנב. ממקם את הטרולי מלפני ומניח את הרגליים עליו. עכשיו טוב יותר. אני כמעט נרדם, אבל אז מגלה לחרדתי פתח כמעט סודי של גרם מדרגות, ממש 5 מטרים ממני, שמתחיל לפלוט ולקלוט נוסעים בקצב רצחני. הם נועצים בי מבט מודאג. תיכף יבוא שוטר ויקח אותך. ארבעה ימים לפני

כן, כשהשתרעתי על הדשא בפארק עירוני קטן, מיהר להקים אותי משם "שומר הפארק". אז הסתבר לי שאסור אפילו לדרוך על הדשא.

השעון מראה 2. עוד 8 שעות כמעט. תשכח מלישון.

וילם הרמנס היה לא רק סופר אלא גם מדען; במשך 20 שנה לימד גיאולוגיה באוניברסיטת כרונינגן, עד שאולץ לפרוש על רקע שורה של סקנדלים שחולל. העיסוק במדע כמקצוע, ההבטים המוזרים והתמוהים של בחירה בקריירה מדעית, הם נושא מרכזי ברומן. אבל בהדרגה מתחוויר שהעיסוק המדעי, עבור הרמנס, איננו רק עיסוק מדעי, אלא משמש מראה שבה משתקפים התסכולים והחרדות הבסיסיים ביותר, של כל אדם.

"בבת אחת תוקפת אותי שנה נוראית לספרי הלימוד. האם אינם מתארים את הדברים כאילו היו ידועים תמיד לכל? בספרי הלימוד לא ניכר מאומה מן המאמץ, הספק והייאוש שקדמו להסקת מסקנה כלשהי. נראה כאילו תשעים ותשע מכל מאה תגליות היו ידועות מאז ומעולם, לא התגלו אף פעם או שהתגלו בידי עלומי שם שלא היו בני אדם, שהכל קרה להם מאליו, ושמעולם לא קדמו להם אחרים שכשלו, אם לגמרי ואם חלקית" (עמ' 118).

ובמקום אחר:

"כשעבודת הדוקטור שלי תהיה מוכנה, לא יזכרו בה ולו במילה אחת כתפיים מקולפות, ברכיים משופשפות, כאב הראש ההולם, היתושים והזבובים הטורפים... אני חושב על אלפי החוקרים שלא עלה על דעתם, כמו שלא עלה על דעתי, לספר על כל זה: על נושים, על רעב, על כוויות, על מסעות שווא ארוכים, על הכשלות, על הונאות. אני משלים עם דחף שאין לכובשו להניח לדמיוני לתאר את האפשרות הנוראה מכל: שיתברר שהכל היה לשווא... האצטקים הקריבו בכל ערב קורבן אדם, כי חשבו שאם לא יעשו זאת לא תזרח השמש למחרת היום. הם עשו זאת משחר ימיהם, כמו שאנחנו מכוונים מדי ערב את השעון המעורר. איש לא העז לבדוק מה יקרה עם ידלגו פעם אחת על הנוהג, אם השמש באמת לא תזרח עוד.

האם היה פעם אצטקי שאמר: "הרי זה מטורף מה שקורה כאן!"?

מי יעז להאמין שבעולם שהעלו בו כל כך הרבה קורבנות לריק, בכל זאת אפשר להקריב ולו קרבן אחד שיש בו טעם?" (עמ' 132-134).

אהה, הספק המאכל. הספק הוא ידידו הטוב ביותר של איש המדע. הוא שורש הפליאה, אם ההמצאה. אך הספק הוא גם כלב פראי שאולף במאמץ רב; הטורפנות נמצאת שם, נוהמת מתחת לפני השטח. הסר מבטך ממנו לשניה, הרפה את הרסן שעל פיו – והוא ינעץ את מלתעותיו לא בתיאוריה כושלת של יריב מושבע, אלא בבשרך שלך.

פינמרק, צפון נורבגיה

תמיד תמהתי על הדימוי הרווח של אנשי מדע כמי שהאמת מצויה בכיסם, כמי שמתהלכים שאננים בעולם ומביטים בעליונות על המוני הפלבאים מתחניהם, השקועים עדיין בביצת האמונות הטפלות. דבר לא רחוק יותר מהמציאות שמוכרת לי, כמי שעוסק במדע ובא במגע עם אנשים שבחרו בקריירה דומה. החוויה הבסיסית בעולם הזה היא חוויה של ספק, של ערעור על אמיתות מקובלות. בכל שבוע, בכל יום, אדם שעוסק במדע נפגש לפחות בחמש טענות או תיאוריות שהוכחו כשגויות. רק לעתים נדירות הוא או היא זוכים לחוויה ההפוכה – התוודעות לאמת, האמת לאמיתה. הטעות היא ברירת המחדל, היא האוויר שאנו נושמים והמזון שאנו לועסים שוב ושוב. רוב שעות הערות שלנו מוקדשות לגיטוש עיקש ובלתי פוסק בתוך סבך של טעויות, בניסיון נואש למצוא נתיב אחד שלא יסתיים גם הוא במפח נפש.

גבול דק מאד מבדיל בין האתוס המדעי לבין ניהיליזם גמור. הרבה מדענים, מן הסתם, יכחישו זאת. נחוץ מבט כפול – של מדען מבפנים, של סופר מבחוץ – כדי לדבר גלויות על הנושא הכאוב הזה. טוב שיש את הרמנס.

האם צריך לומר שהדברים אינם ייחודיים למדע? לכל היותר, המשל מקבל צורה חדה ובהירה יותר כשהוא נסוב על "החתירה לאמת". אבל הנמשל – החיים בכללותם – אינו שונה בהרבה. מי אינו חרד מטעויות, מי אינו מתייסר בשאלות כמו "האם יש טעם בקורבנות שאני מקריב בהווה, האם הם יישאו פרי אי פעם?", מי אינו מרגיש את אפסותו לנוכח המורכבות הבלתי נתפסת של החיים. מי אינו נמחץ.

אני מניח את הספר ועוצם עיניים. אור הניאון הבהק חודר דרך העפעפיים, למעשה אני צריך לגעת בהם כדי לוודא שעניני עצמות. כשאני פוקח אותן אני רואה בשורת הספסלים ממול זוג רומנים צעירים, מזוודה גדולה לרגליהם. הבחורה נעמדת על רגליה, כורעת לצד המזוודה ומתחילה להיאבק עם הרוכסן שמסרב להיסגר. בגבה אלי, קו המכנסיים הנמוך שלה גולש מטה וחושף תחתוני חוטיני. בן הזוג שלה יושב לידה, שקוע לחלוטין בשיחה בטלפון הנייד. אחרי שתיים-שלוש דקות, הבחורה מקבלת שיחה לנייד שלה. עכשיו שניהם יושבים זה לצד זה, כל אחד בשיחתו. פתאום הקול שלה עולה, נקטע בסערת רגשות. היא פורצת בבכי. הבחור, עדיין בשיחת הטלפון שלו, מניח על כתפה יד, מהסה אותה. היא לא שמה לב, ממשיכה לטעון בתנועות ידיים רחבות אל הנמען הבלתי-נראה שאיתו היא מדברת.

ברמקולים מכריז קול נשי על טיסה לתל-אביב. לא שלי, טיסה של "טארום". אני מקורקע לעוד כמה שעות טובות, יש עוד פינה או שתיים באולם הנוסעים הזה שעדיין לא חקרת.

המסע של אלפרד בפינמרק מעורר בי הזדהות, לא רק כמטאפורה למסע החיים, אלא כמסע רגלי, קונקרטי, בנוף יפה וקשה, בחברת אנשים זרים ומסוגרים. כמו מחיים אחרים עולה בי זכר נשכח של טרק שעשיתי בדרום-אמריקה, אי אז לפני 18 שנה. אני עוצר לרגע ושוב מונה את השנים: כן, 18 שנה. אני כבר לא מאמין לעצמי שאני זוכר את האירועים עצמם; ככל הנראה אני זוכר רק את הזכרונות שנוצקו מן האירועים.

זה היה בין המאסטר לדוקטורט, מרווח של כמה חודשים שניצלתי לטיול בדרום אמריקה. עשיתי סיבוב ב"למטייל", קניתי שני זוגות מכנסיים ופליס אחד, מדרכי "לונלי פלנט", ארזתי הכל בתרמיל שחיכה בסבלנות 4 שנים מן הטיול הקודם למזרח – ועליתי על טיסה לצ'ילה. מסנטיאגו טסתי לפונטה ארנס בדרום, על גבול ארץ האש. היעד היה הפארק הלאומי המרהיב "טורס דל פאינינה", והסיבה לחיפזון היתה שאו-טו-טו עמדו לסגור אותו לפני עונת השלגים, שבמהלכה כל השבילים נחסמים.

כבר היה שם קר מאד. לשמחתי גיליתי שהפארק עדיין לא נסגר, אבל בכניסה הבנתי שכל המטיילים כבר יצאו משם. חלק מן השבילים כבר כוסו בשלג, ושומרי הפארק סימנו לי על המפה לאיזה אזורים אסור להתקרב. הם אמרו שעוד שבועיים סוגרים את הפארק.

רק בדיעבד הבנתי כמה לא מוכן הייתי לטרק הזה. לא היה לי שום ניסיון בתוואי שטח כזה, בטמפרטורה כל כך נמוכה, ובטרק שנמשך 6 ימים. בטרקים הקצרים יותר במזרח, ארבע שנים קודם לכן, אפילו לא סחבתי אוהל על הגב. כאן – הכל היה על הגב. הכושר הגופני שלי היה הכי ירוד שיכול להיות, אחרי ארבע שנים של חיים סטודנטיאליים עירוניים. חוץ מייצר הרפתקני ומשיכה עזה לאגמים כחולים-שקופים לא הייתי מצויד בשום כישור רלבנטי למסע.

לפחות שאלת הניווט נפתרה ממש בכניסה לפארק, כשפגשתי עוד שני מטיילים, זוג שוויצרי שנראה הרבה יותר בעניינים ממני. הבחור היה מין עז הרים אלפיניסטית, טייל מנוסה מן הסוג שחוצה את האלפים כשרק טי-שירט ואזור חלציים לעורו. בפינה נסתרת, הרחק מחברתו, הוא גילה לי שזו לו הפעם החמישית בפארק; בכל פעם הוא בא עם חברה חדשה. הוא ייקח אותנו דרך המסלול הארוך, הוא אפילו מכיר שבילים סודיים שעוברים בנוף "הרבה יותר יפה ממה שרואים כל התיירים", הוא כבר מנווט כאן בעיניים עצומות.

רווח לי. העמסנו את התרמילים ויצאנו לדרך, ומאותו רגע – הכל הידרדר. מבחינתי, לפחות.

כבר ביום הראשון פגשנו בחור דני, שגם הוא היה משוכנע שהוא מטייל לבדו. הוא עט עלינו כמי שלא ראה נפש חיה מזה שנים, למרות שהחל את הטיול רק יום לפנינו. הוא תיכנן מסלול קצר יותר משלנו, ולקח איתו כמות מזערית של מזון. מרגע שהצטרף אלינו ראה עצמו חופשי לחגוג על המזון (הקצוב ממילא) שהבאנו עימנו. הוא גם קלט מהר מי הבוס – הבחור השוויצרי – וטרח בלי הרף להתחבב עליו. תוך זמן קצר הבחנתי שנוצרה בקבוצה הקטנה שלנו קואליציה אירופאית של שלושה מטיילים מגובשים היטב, בעלי רקע תרבותי דומה, ועם אותו חוש הומור שאף פעם לא היה מובן לי עד תום; ומולה, אפוזיציה ים-תיכונית של סיעת יחיד – אני.

ממהלך הטיול לא נשמרו עמי אלא קרעי זכרונות. אני זוכר טיפוס מאומץ על מדרון טרשי, עם עצירה כל כמה שניות להסדיר את הנשימה; אני זוכר שאני נשרך מאחור, והם לא מחכים; אני זוכר שילוב מציק במיוחד בין הזעה בלתי פוסקת לכפור חותך כקרח; אני זוכר שביל חסום, שאילץ אותנו לשנות נתיב (להאריך את המסלול ביום?); אני זוכר הקמת אוהלים בחושך מוחלט, שנדמתה כנצח, כי לא הצלחנו לראות מה אנחנו עושים; ואני זוכר גם, כל הזמן, את ארשת הפנים החייכנית, נטולת המאמץ, של השוויצרי. הוא באמת נהנה מכל רגע, והקלות הבלתי נתפסת שלו היתה כמו לשון הנחרצת מולי כל העת בהתרסה.

אני זוכר מדרון תלול מאד של רסיסי בזלת, מעין זיפזיף יבש, שהרגליים שקעו בו. השוויצרי והדני עלו למעלה, החברה של השוויצרי ואני נשארו למטה. כשהם הגיעו למעלה, הם התחילו לגלוש במדרון במעין דילוג-ענק, שוקעים כל פעם בזיפזיף וניתקים

ממנו בכוח התנופה, כמו קנגורואים. זה נראה הכי כיף בעולם, אבל גם קצת מסוכן, בגלל השיפוע התלול. הבטתי אל השוויצרית והבנתי שאין לי ברירה; שהם ייצאו גברים ואני ייצא חנון? טיפסתי גם אני למעלה והתחלתי לגלוש. אופס, טעות. הגוף שלי נטה יותר מדי קדימה, ולא הצלחתי למשוך את מרכז הכובד לאחור. הרגשתי איך עם כל דילוג אני מתקפל עוד ועוד קדימה ולמטה, באמצע הדרך כבר לא יכולתי לדלג והתחלתי לרוץ. זה היה מחזה אימים: אדם רץ בכל כוחו מטה במדרון תלול, בלי יכולת לעצור. ראיתי את המישור מתקרב, וידעתי שאין לי שום סיכוי לעצור. הרגשתי כמו סלע שמידרדר מראש הר.

התנגשות. התגלגלות על סלעים. חתכים בכל הרגליים. פגיונות כאב נשלחים לכל קצוות הגוף. ובושה עמוקה מציפה אותי. אני לא רואה כלום, אבל יכול לשמוע את הצחקוקים של הקואליציה האירופאית. אין ספק שזה נראה משעשע מלמטה.

כשהגענו אל גולת הכותרת של המסלול, העמודים המפורסמים (ה"טורס" של פאינה), כבר שרר ביני לביןם תיעוב שקט ויסודי. בתמונה שמשמאל רואים את הדני מימין, השוויצרי באמצע ואני משמאל. הגענו הכי קרוב אל העמודים שרק היה אפשר. אני מדמיינן שבמקום שלושת העמודים מתנשאים מעל ראשי שלושה בלוני טקסט של קומיקס. באחד כתוב: "שיט, אני לא מאמין שהכל היה בשביל זה"; בשני כתוב: "אולי נדחוף את השניים האלה לנזיקי הזה למטה ונגמור עניין?"; ובשלישי כתוב: "מה הקטע של הדני עם התרמוס?".

טילים ומסעות הם מעבדות להתמודדות עם מצבי לחץ. על פי רוב הלחץ הכי קשה הוא הלחץ החברתי: הידיעה שמעשיך וגופך נסקרים בלי הרף בעיני הזולת, זולת שהוא לפעמים זר גמור, שאין בו הבנה וחמלה לחולשותיך. דרך עיניו אתה משתקף לעצמך במלוא עליבותך. קשה לי לחשוב על טיול בחיי שבו לא עברו מחשבות כאלה בראשי: "מה לעזאזל הם חושבים עלי עכשיו?". אני גם שם לב שבטיול לטורס דל פאינה ובטילים אחרים, הזכרונות שנחרתו בי הכי עמוק הם לאו דווקא רגעי יופי משכר, אלא, כמו להכעיס, רגעים שבהם חוויתי השפלה או עלבון.

"אני עדיין עומד על הגדה, מביט אל מעלה הנהר, אל מורד הנהר, אך לא רואה שום סלע בהישג יד."

ארנה מושיט אלי את ידו.

"קפוץ", הוא אומר, "תרים את הברכיים כמה שיותר".

לקפוץ?! הרגליים שלי הולכות ושוקעות כבר עכשיו. אם אקפוץ בתנופה, אתקע באדמה כמו פצצה. איני יכול אפילו להגיע ליד המושטת של ארנה. גם להישאר כאן אי אפשר. גם לא להניח לו לחכות עוד. לקפוץ לא נכון, ליפול, להישלות מן המים, רטוב עד לשד העצמות, בידי שעון מקולקל, מצלמה מלאה מים, המזון שבתרמיל – לא רק המזון שלי! – ספוג מים, המוך של שק השינה ספוג מים. איני יכול להישאר במקום, וגם לא לברוח. והנטל שאטיל על האחרים אם אגיע לעבר האחר טובע כמעט. הם יהיו מנומסים מכדי ללעוג לי, מזה אני לא חושש" (עמ' 120).

סוף הטיול ההוא נמחה מזכרוני. אני רק זוכר את עצמי חוזר לפונטה ארנס, גופי דואב ונפשי שחוחה, ומתחיל לעשות את דרכי חזרה לסנטיאגו, הפעם בתחבורה קרקעית. הייתי בודד, והכאב בברכיים הלך והתעצם, עד שנאלצתי לסור לרופא מקומי. אז התברר לי שלחץ המשקל של התרמיל הכבד במשך שישה ימים, על רגליים שאינם מורגלות במשא כזה, יצר דלקת ברצועות הברך. הרופא אסר עלי לעשות כל מאמץ במשך שבוע ושיחרר אותי עם כדורים. יופי, תרמילאי פטור ממאמצים.

כך התחיל הטיול שלי בדרום אמריקה (מצ'ילה המשכתי לבוליביה ופרו), והנקודה היא זכורה לי כאחת מנקודות השפל של חיי. במבט לאחור יש פער כמעט מגוחך בין המצב האובייקטיבי הלא-רע בכלל שהייתי נתון בו, לבין המצב הנפשי המעורער. אבל מבטים לאחור – מה הם כבר שווים. ובכל זאת היה בזה גם משהו מעודד; יותר גרוע כבר לא יהיה. ואכן, משם הטיול רק המריא והעתיר עלי חוויות ותובנות בשפע מסחרר חושים. אבל ביוני 2012, בעוד עכזי מתאבן על ספסלי שדה התעופה אוטופני בבוקרשט, לא הזכרונות היפים מן הטיול ההוא, אלא דווקא המדכדכים שבהם, שבו ועלו בי.

יש לי ארבעים ומשהו ליי (המטבע הרומני) ובערך ארבע שעות לבזבז אותם. הנה חרדת שדות תעופה אחת שאני לפחות פטור ממנה: הצורך הדחוק לנצל עד תום את שארית המטבע המקומי. עם כל הזמן הזה לרשותי, הכסף ינזל מעצמו. הבעיה היא שאל הדיוטי-פרי לא אגיע אלא עוד שעתיים, ובינתיים כל מה שעובר לי בראש זה מלים שמתחרזות עם ליי (הרי, אילולא, תוך כדי, כל מיני; הרי אילולא איחרתי תוך כדי ששקעתי בכל מיני זוטות וזוטי, לא הייתי נתקע עם כל הל"י).

אני חוזר לעיין בספר המחקר שהבאתי אתי, ושם לב שאני קורא בו קצת אחרת, תחת השפעת הסיפור של אלפרד. פתאום אני משווה את עצמי לחוקר שכתב אותו, פתאום נובטות בי תהיות משונות כמו "מתי אהיה מפורסם וחשוב?". בעמוד אחד אני מוצא טעות ומסתער עליה בשקיקה זדונית, בלתי אקדמית בעליל. אהה, טעות! הוא טעה, האדיוט (מדובר בחוקר בעל שם עולמי), ואני, לא פחות, עליתי על זה. הידד לי!

אבל עד מהרה נוטשת אותי הרוח הזאת, ואני מגלה בהקלה מסוימת שעדיין יש הבדלים בין אלפרד לביני. אלפרד משוטט בהרי פינמרק אחוז אובססיה יחידה – לגלות משהו חדש לגמרי, ש"דהים את כולם". כל הישג פחות מזה הוא יחשיב לכישלון חרוץ. שוב ושוב הוא משווה לנגד עיניו את המנחה שלו, פרופסור סיבליי (אהה, עוד חרוז לליי), ומתייסר בשאלה איך יוכל לחזור אליו בידיים ריקות. בתוך כך הוא מבחין ששלושת עמיתיו האחרים למסע, גם הם מדענים צעירים, עסוקים הרבה יותר ממנו באיסוף נתונים ותצפיות. והלא אלה הם אנשי המדע האמיתיים: אלה העומלים ושוקדים על איסוף דקדקני של נתונים. כמה מאיתנו "מדהימים את כולם" בתגליות מטלטלות? כמה מאיתנו עסוקים כל הזמן בשאלה איך העולם יגיב לעבודתנו? כמה מאיתנו מכזיבים את שאלות המחקר שלנו על פי מה שנדמה לנו ש"מעניין את העולם"?

האמת היא שאין לי מושג כמה. לטובתם, אני מקווה שלא הרבה. כי רק מתי מעט זוכים לתהילת עולם, והרחב הגדול, 90% ויותר, מקדישים את כל חייהם המקצועיים, אלפי שעות של מחשבה ועבודה מאומצת, עשרות מאמרים וספרים, לתגליות אנונימיות לגמרי, שיגיעו לאוזניהם של כמה מאות בודדות של קוראים, אם בכלל, בכל רחבי הגלובוס. תפוצת הקוראים של כל בעל טור בינוני במקומון ישראלי גדולה הרבה יותר מתפוצת הקוראים של "חוקר בעל שם עולמי" באסטרופיסיקה או בבלשנות.

וכשמשקלים את גודל ההשקעה של בעל הטור המקומי לעומת גודל ההשקעה של איש המדע, אפשר להבין את התיסכול של אלפרד. החיים שבחר לעצמו נראים מופרכים.

או שלא. האם המילה האחרונה שמורה לאגו ולמאווי? האם בטיפוס המתיש הזה, שאינו נגמר ולא ייגמר לעולם, אין אף חבל אחר שמושך אותנו למעלה? הלא אם התהילה והפרסום היו החבל היחיד שבו היינו נתלים – רובנו כבר היינו מוטלים למרגלות ההר, מרוסקים ומנופצים כתקוות-שווא. ובכן, מה זה? מה שומר עלינו בין שמים לארץ?

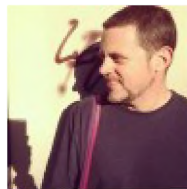
בהקשר אחר [קראתי](#) לזה התשוקה "להשתכשך באגם האמת". לא דייקתי. עכשיו, תחת השפעת הרומן, אני משתדל לצמצם עד למינימום ההכרחי בלבד את עילת קיומי, את החבל, למעשה החוט הדק, שעדיין נמתח ביני לבין הפסגות הבלתי מושגות, הטורס דל פאינה של חיי. האמת איננה אגם אלא אוקיאנוס רחב-ידיים. ואני לא אשתכשך בה, לכל היותר אגיע עדיה, אגע בשולי אדרתה. גם הרמנס הסופר, לכאורה ניהיליסט שמנפץ בזעם את אשליות נעוריו, בחר כמוטו לספרו את הציטוט המוכר והיפה של ניוטון, ונדמה לי שלא רק אירוניה היתה בדבר, אלא גם כוונה נוספת, צנועה ושקטה.

"איני יודע איך אני נראה לעולם, אך לי עצמי נדמיתי כילד משחק על חוף ים, ומשתעשע במוצאו מדי פעם אבן חלקה יותר או צדף יפה יותר מהרגיל, בשעה שאוקיאנוס האמת האדיר משתרע לפני, טמיר ונעלם."
(אייזק ניוטון)

שעה וחצי להמראה. בידוק. הו, בידוק נכסף. כן, ארזתי לבד. תמיד אני אורז לבד. התיק היה אתי כל הזמן, זה נכון, אבל אני לא תמיד הייתי איתו. וגם אתי לא הייתי, אתה מבין? אני נשבע לא לקחת דבר מאיש מעכשיו ועד רגע הטיסה. לא אקח דבר.

(יוני 2012)

Filed under: [רוח](#), [שאר מסות](#) Tagged: [פרוזה](#)

idanl

